

Irodalomtudomány
2020. október 16. 13.00-15.30
Szekciófelelős:
Nagy Dóra, +36 30 469 2021

Irodalomtudomány

		Irodalomtudomány
	Szekcióelnök:	
II. panel	13.00-13.15	Babos Orsolya
	13.15-13.30	Bacsó Beáta
	13.30-13.45	Fazekas Andrea
	13.45-14.00	Lengyel Emese
	14.00-14.15	Fejes Richárd
	14.15-14.30	Füzi Péter
	14.30-14.45	Vékási Adél
	14.45-15.00	Venyercsán Dávid
	15.00-15.15	Szántai Márk
	15.15-15.30	Nagy Dóra

Irodalomtudomány
2020. október 16. 13.00-15.30
Szekciófelelős:
Nagy Dóra, +36 30 469 2021

Egymásra rétegződő valóságok Philip K. Dick műveiben

BABOS Orsolya

Miskolci Egyetem Irodalomtudományi Doktori Iskola

Irodalomtudomány

babos.orsi@rocketmail.com

Philip K. Dick egész munkásságát végigkíséri a valóság és az illúzió viszonyának, a valóságérzékelés és a gondolkodás torzulásának problematikája. Mindez több szinten és különböző megvilágításban jelenik meg történeteiben. Az első opció az, amikor a szereplők a tényleges, materiális valóságban megtévesztés, illetve manipuláció áldozatai lesznek. Pl.: *Kizökökent idő, A végső igazság, Álmodnak-e az androidok elektronikus bárányokkal?, Elektromos Lincoln, Az utolsó szimulákrum, Második változat, Az akasztott idegen.* Ezekben az alkotásokban gyakran találkozhatunk szó szerinti (az író az embert utánzó robotokat nevezi így), illetve a Baudrillard-i értelemben vett szimulákrumokkal is. Az androidoknak például a regényben nincs emberi eredetjük, mégis bizonyos szempontból igazibbak, emberibbek az embernél. *A Kizökökent időben* pedig a főszereplő gyermekkorának '50-es évekbeli városát építik meg, a '80-as években, amikor a város eredetije már felismerhetetlenül megváltozott. *A Truman show*-szerű megtévesztést szolgáló régi-új település tehát egyfajta párhuzamos világot, alternatív múltat jelenít meg a külső, konszenzuális valóságba ágyazva.

A második variációban egy mélyebb, a látszat mögötti valóság pusztán rövidebb időre, látomásokban jelenik meg, nem nyeli el, vagy lényegíti át a hétköznapi világunkat véglegesen és visszafordíthatatlanul. Ld.: *Az Alfa-hold klánjai, Időugrás a Marson, Kamera által homályosan.*

A harmadik változatban bekövetkezik a szereplők, vagy a hétköznapi létezés egy másik valóságba való átcsúszása, vagy az ezzel való összeolvadása. Ld.: *Kiállítási darab, Az ingázó, Ubik, Figyel az ég, Ember a Fellegvárban, Palmer Eldritch három stigmája, Csordulj, könnyem, mondta a rendőr, Várjuk a tavalyi évet.* Ezekben az írásokban az eltérő létsík bejárható térként, para- vagy cybertérként, esetleg párhuzamos világként jelenik meg, és gyakran a mélyebb, hétköznapi világban láthatatlan valóság eseményei hatással vannak a közös valóságunkra, vagy éppen az előbbieket lesznek a konfliktusok kibomlásának és megoldásának, a dolgok valódi értelmével és arcával való szembenézésnek a terepei.

Ez a három kategória sokszor nem vegytisztán jelentkezik a művekben. A különböző megközelítések elegyedhetnek is, például egy látomás később átvezethet egy teljesen másik, bejárható valóságba, vagy éppen kiderül, hogy a jelek megfejtése, melyek a történet kezdetén egyszerű manipulációra utalnak, végül egy felsőbb létsík felfedezéséhez vezet, amiről aztán megtudjuk, hogy valójában ez volt az alsóbb szint: eddig végig egy virtuális valóságban jártunk. A mindennapi tapasztalás mögötti világokba való átjárást gyakran valamiféle baleset, elmebetegség, vagy tudatmódosító szer nyitja meg és ez az út gyakran egyirányú, tehát nem vezet vissza a biztonságos normalitásba.

Előadásomban a harmadik verzióban szereplő művek valóságábrázolásait és a különböző valóságsszintek közötti átjárásokat vizsgálom részletesebben. A felszín alatti létezés megtapasztalói gyakran vallásos jellegű élményt élnek át, valamint istenszerű, vagy abban a világban isteni képességekkel rendelkező entitásokkal is kapcsolatba kerülnek. Az elemzésekben feltárom, hogy hogyan szerveződnek ezek a különböző valóságok, ki vagy mi uralja őket, milyen törvényeik vannak, vagy éppen milyen célt szolgálnak.

Irodalomtudomány
2020. október 16. 13.00-15.30
Szekciófelelős:
Nagy Dóra, +36 30 469 2021

**TELMA – (H)AMLET – Telma Titusz rejtélyes nevének egyik lehetséges megfejtése
Karinthy Frigyes messiás-figurájának és Shakespeare *Hamletjének* eszkatológiai,
ontológiai és morálfilozófiai összevetésén keresztül**

BACSÓ Beáta

Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem, Zsidó Vallástudományi Doktori Iskola

Tudományterület: Karinthy Frigyes életművének kutatása filozófiai és vallástudományi szempontból

bacsobe@freemail.hu

Doktori disszertációm témája a Karinthy Frigyes irodalmi műveit átszövő komplex kozmogóniai, morálfilozófiai, ontológiai és eszkatológiai elképzeléseinek feltárása a zsidó messiás-fogalomkörhöz kapcsolhatóan. Ennek keretében vizsgálom *Az ezerarcu lélek* c. kisregény és a szorosan hozzátartozó *Telma Titusz kiáltványa* c. művének azonos főhősét. A két mű csak 2011-ben jelent meg együtt (*Karinthy Frigyes: Az ezerarcu lélek, Telma Titusz kiáltványa, Bacsó Beáta tanulmányával*). Ezt megelőzően a kiáltvány mindössze egyszer, 1938-ban látott napvilágot Ascher Oszkár szerkesztésében *Karinthy Frigyes kiadatlan naplója és levelei* részeként, utána eltűnt az irodalomtörténet látóteréből, holott e két műve kulcsfontosságú Karinthy filozófiai és megváltástani elképzeléseinek kibontásában és megértésében.

Jelen dolgozat a rejtélyes *Telma* név egy lehetséges megfejtésére és világirodalmi elhelyezésére tesz kísérletet. Karinthy és irodalmi köre nagyon szerették a különböző szójátékokat, szórejtvényeket, anagrammákat, intarziákat alkalmazni mind írásaikban, mind az életben, csak úgy a játék kedvéért is. Pont ezért a *Telma* név megfejtéséhez magában a névben kezdtem el keresni valamiféle játékos, Karinthyra jellemző megoldást. A TELMA szó tükörírása: AMLET egyértelműen a HAMLET névre utal, az első H-betű elhagyásával – akárcsak a Hatvány név karikírozó Atvány-vá torzításaként az *Így irtok tiben*. A Hamlet név (persze csak, mint az egyik lehetséges megfejtés) elrejtése a *Telma* névben, az egész Shakespeare-i drámához való kapcsolódási pontok keresésére indított. Ezért *Az ezerarcu lélek* c. kisregény rövid összefoglaló bemutatása után, a Hamlet név és dráma eredetét vizsgálom, majd Karinthy konkrétan, a Hamlet drámával kapcsolatos írásait mutatom be, végül a Shakespeare-dráma és a Karinthy kisregény, illetve kiáltvány eszkatológiai, ontológiai, morálfilozófiai összevetésére vállalkozom a két főhős messiási szerepkörén keresztül.

Irodalomtudomány
2020. október 16. 13.00-15.30
Szekciófelelős:
Nagy Dóra, +36 30 469 2021

Elhasználódott életek – Berniczky Éva Szerencseyökér című novelláskötetéről

FAZEKAS Andrea

Debreceni Egyetem

Irodalomtudomány

andrea.fazekas11@gmail.com

Előadásom keretén belül az intellektuális kortárs magyar prózairodalom kárpátaljai képviselőjének, Berniczky Évának a 2018-ban megjelent *Szerencseyökér* című novelláskötetét mutatnám be. Nem kívánok hosszabban kitérni a művek narratológiai, illetve mágikus realista és női jegyeinek a vizsgálatára, inkább a kötet általánosabb bemutatására szoritkozom.

Az író a 90-es évek végétől publikál főleg novellákat. *A tojásárus hosszúnapja* című kötet (2004) után vált a modern magyar irodalom egyik ígéretes prózáírójává. Az egyénien mágikus hangvételű novelláskötet után 2007-ben megjelent *Méhe nélkül a bába* című novellákból összefűzött regénye. 2010-ben *Várkulcsa* című novelláskötete a Magvető Könyvkiadó gondozásában jelent meg, amely már sokkal kiforrottabb műveket tartalmaz, de a többi írásaihoz hasonlóan ez is egyszerre könnyfakasztó és olykor nevetető. Nyolc év hallgatás után 2018-ban jelent meg válogatott és új novellákat tartalmazó kötete a *Szerencseyökér*. Huszonhat történetet tár elénk bámulatosan lírizált írástechnikájával az író. A várva várt kötet kárpátaljai jellegét már a kiadválasztással is magára öltötte, ugyanis – az író előző három könyvével ellentétben – nem a Magvető Kiadó, hanem az ungvári Kárpáti Kiadó gondozásában jelent meg. Ezzel még nem is lenne gond, ám a sajátos ukrán állami dotációs kiadói konstrukciónak „hála”, a kötet nem kerülhetett kereskedelmi forgalomba. A könyv példányainak sorsát Kárpátalja kormányzója (!) határozta meg, hogy milyen példányszámban kerül az egyes helyi közigazgatásokba és szervezetekhez. Így az átlagolvasó máris valahol Európa szélén találja magát a rendszerváltás idején, és bele is bújhat egy Berniczky-szereplő bőrébe. A novellák mindegyike a kárpátaljaiak hétköznapi életét, világlátását, nyelvi sokszínűségét, szellemi sajátosságait tükrözi, emberi sorsokat jelenítenek meg, amelyek olykor épp az abszurd élethelyzeteik által válnak hitelessé. Bár más és más szereplőről van szó, egy dologban nagyon hasonlítanak: mindannyiuk élete elhasználódott, nincs lehetőségük a változtatásra, lidércek pedig örökre kísértik őket.

Irodalomtudomány
2020. október 16. 13.00-15.30
Szekciófelelős:
Nagy Dóra, +36 30 469 2021

Két magyar népszínmű elemzése fogalmi magyarázatokkal

LENGYEL Emese

Debreceni Egyetem

Társadalomtudomány

lengyelemese1@gmail.com

A 19–20. századi magyar népszínműforma meghatározása során számos nehézségbe ütközhetünk a mai napig. Szinte tényként tekintünk arra, hogy a magyar operettművészet térhódítása előtt a magyar népszínműműfaj az egyik legnépszerűbb színműforma. A műfaj eredetét tekintve számos koncepcióról olvashatunk, de a zsáner definíciójánál is legalább két, egymással ellentétben álló meghatározással találkozhatunk: 1. a „népről népnek” szóló műfaj; 2. nem a népről szóló, hanem a népnek való színmű. A fogalmi magyarázatok szintézise céljából az előadás első részében különböző népszínmű-definíciók, valamint az irányzatok összegzésére teszek kísérletet. A második részben pedig két magyar népszínmű, *A betyár kendője* (1872) és a *Budavár megvétele* (1902) összehasonlító elemzésére vállalkozom. Az összehasonlítás az alábbi szempontok alapján történik: (1) *tartalom és forma* vizsgálatánál a magyar népszínmű kategóriába sorolt színműveknél az alábbi pontokra érdemes fókuszálni: (1a) az alaptörténet – forrásmű (amennyiben van), egyéb feldolgozások (mozgókép, más színművek stb., amennyiben van); (1b) a főbb karakterek, figurák – a karakterek ábrázolási módja és jellemvonásaik, a szereplők neveinek másodjelentése (amennyiben van); (1c) a dalbetétek (amennyiben tartalmaz a népszínmű) – típusa, darabszám, melyik karakterhez tartozik, mi a funkciója, hol helyezkedik el a darabban; (1d) stíluselemek, mintázatok: milyen más műfajok szerkezeti- és stíluselemeit használja fel a szerző (amennyiben ezek azonosíthatók). A (2) *funkció* meghatározásánál ennél a zsánernél az azonosított motívumok, stíluselemek, műfaji mintázatok mögött érdemes vizsgálni, hogy az adott korszakban a társadalomban milyen jelentéssel bírtak.

Az előadás a 19–20. századi magyar népszínművek formai-, tartalmi- és funkcióvizsgálata című kutatási projekt részeként, „AZ INNOVÁCIÓS ÉS TECHNOLÓGIAI MINISZTERIUM ÚNKP-19-2 KÓDSZÁMÚ ÚJ NEMZETI KIVÁLÓSÁG PROGRAMJÁNAK SZAKMAI TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT.”

Irodalomtudomány
2020. október 16. 13.00-15.30
Szekciófelelős:
Nagy Dóra, +36 30 469 2021

Sétaszimulátorok narratív struktúrái: irodalomszerű videójátékok vagy videójátékszerű irodalom?

FEJES Richárd

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Bölcsészettudományok

afejesrichard@gmail.com

Nem ismeretlenek a kortárs irodalomtudomány számára a digitális médiumok által nyújtott narratív lehetőségek. A kétezres évek elején a hazai köztudatban is megjelentek a hipertext-szerkezetek irodalmi vonatkozású elemzései, majd a 2010-es években a videójátékok is bekerültek a magyar akadémiai diskurzusba (főleg a történeti vizsgálatot részesítve előnyben; ld. Beregi Tamás ide vonatkozó, szinte beszerezhetetlen kötete). Érdemes természetesen hozzátenni, hogy az előbbi témakör elméleti tárgyalása a nemzetközi szcénában már a '80-90-es években megjelent, az utóbbi pedig kétezer elején már jegyzett komolyabb publikációkat. A játéktudomány (angolul: game studies) interdiszciplináris területe azóta kiszélesedett, és olyan diszciplínák vették ki belőle részüket, mint például a pszichológia, szociológia, médiatudomány, közgazdaságtan, játékelmélet vagy informatika. Mindezekben a területeken kívül természetesen az egyik legnagyobb tudományos mező, amely kiveszi részét a játéktudományból az pedig az irodalomelmélet.

Jelen kutatás ehhez az interdiszciplináris területhez csatlakozik egy narratológiai vizsgálattal, amelynek tárgya az úgynevezett *sétaszimulátor* (angolul: walking simulator) videójáték-műfaj. Ez a műfaji címke körülbelül a 2008 és 2012 között vált a diskurzusban elfogadottá és elterjedté a The Chinese Room stúdióhoz köthető *Dear Esther* című alkotás megjelenésekor. Az ilyen típusú videójátékok olyan, az irodalmi mintákhoz hasonló alakzatokkal operálnak (előnyben részesítik az interpretációs folyamatokat, a kontemplációt, és az esztétikai tapasztalat befogadását), amelyek (ahogy Jesper Juul is megfogalmazta) egyértelműen szemben állnak a fősodorbeli játékok mechanikaival (akcióorientált játékmenet, kinezetikus kihívások, stratégiaoptimalizáció előnyben részesítése).

A sétaszimulátorokhoz egyfelől a strukturalista narratológia módszerei irányából, másfelől pedig a játéktudomány virtuális környezetekhez és az interaktív mechanikákat illető modelljei felől közelít ez az esettanulmányokat feldolgozó kutatás. A központi tézis szerint e három tényező az (vagyis a narratori, akcionális és térbeli tényezők), amelyek kölcsönhatásából rajzolódik ki a videójátékok értelmezési modellje.

A kutatás ezt a modellt három sétaszimulátoron keresztül mutatja be: *The Beginner's Guide* (Everything Unlimited Ltd, 2015), *Dr. Langeskov, The Tiger, and The Terribly Cursed Emerald: A Whirlwind Heist* (Crows Crows Crows, 2015), *The Suicide of Rachel Foster* (Daedalic Entertainment, 2020). A három példa rámutat a narratori ágencia befolyására, a virtuális környezetek narratívára gyakorolt hatására, a játékos inputjai és akciói által hozzáadott értelmezési információra, illetve külön kitér a sétaszimulátorok kortárs tendenciáira.

A kutatás végeredményeként meghatározható háromszögyszerű narratív kommunikációs modell azonban nem csupán a videójátékok hermetikus mezőjében lesz alkalmazható, hanem olyan transzmediális alkotások elemzéseiben is, amelyeknél eddig csak kevés konkrét módszertan volt elérhető.

Irodalomtudomány
2020. október 16. 13.00-15.30
Szekciófelelős:
Nagy Dóra, +36 30 469 2021

„romlani kell, kijavulni...”

FÜZI Péter

SzTE BTK Irodalomtudományi Doktori Iskola

Kortárs magyar irodalom

fzipeter@gmail.com

Tandori Dezső *Londoni Mindenszentekje* amellett, hogy a költő majdnem biztosan legtöbbet publikált verse, mind a szerzője, mind a kritika szerint pedig az egyik legfontosabb műve. Ennek ellenére a szakirodalom csak elvétve foglalkozik vele a kötelező említésen kívül.

A vers valószínűsíthető első, a *Holmiban* való megjelenése után kötetben az életmű egy rendkívül hangsúlyos pontján, a *Koppar köldüs* és a *Vagy majdnem az* határán jelent meg: míg az előbbinek záró-, addig az utóbbinak nyitódarabja, ezzel hangsúlyozottan egyszerre zár le és nyit meg egy korszakot az életművön belül, összegezve a madaras korszakot, valamint kijelölve a későbbiekben Tandori által lehetségesnek tartott költői pozíció(ka)t is.

Ez a kettőség és a megítélése kétarcúsága, kétirányúsága már magába a versbe is bele van kódolva, hiszen a benne felvázolt ellentétpárokba könnyű belelátni Tandori egy-egy időszakának jellemző motívumait, épp ebből következhet az a látszólagos ellentmondás, hogy egy ennyire ismert és általánosan fontosnak talált versről az életmű elismert kutatói is csak a kötetbeli kontextusai mentén szóltak, miközben ez a kontextus folyamatos változásnak volt kitéve.

Ebből kifolyólag a vers értelmezési lehetőségeit kijelölő szövegkörnyezetet nem lehet csak az egyes kötetekre leszűkítve meghatározni, hanem a szöveg által ténylegesen felkínált párhuzamokat is figyelembe kell venni. A mű olyan kérdéseket is felvet, hogy mit lehet kezdeni a leoninus túlságosan klasszicizáló formájával egy olyan periódusban, ahol Tandori már a nyelv kommunikációs lehetőségeit is kezdi elvetni, miközben az ezt megfogalmazó *Koppar köldüssel* épp a szerző saját értelmezése szerint szerves egészet alkot a szöveg, noha a választott versformában megjelenő kettőség éppen csak felszíne annak a strukturákkal végbemenő játéknak, melynek táncszerűsége végsősoron biztosította a *Londoni Mindenszentek* helyét a Tandori szándéka szerint minden válogatáskötetében kötelezően közlendő versek között.

Irodalomtudomány
2020. október 16. 13.00-15.30
Szekciófelelős:
Nagy Dóra, +36 30 469 2021

A kulturális emlékek szerepe az *ABZŰ* című videojátékban

VÉKÁSI Adél

Pázmány Péter Katolikus Egyetem

Irodalom- és médiatudomány

adel.vekasi@gmail.com

Az emlékek, az emlékezés mindig is fontos szereppel bírtak elbeszéléseinkben, mind a hagyományos kifejezésformák, mind az újmédia esetében, így a videojátékok esetében is. A doktori kutatásom célja az olyan narratív videojátékok elemzése, amelyek különös jelentőséget tulajdonítanak az egyéni vagy kulturális emlékeknek. Az előadás a kutatásom egy részét, egy még készülő fejezet témáját mutatja be: azt vizsgálom, hogy a 2016-os *ABZŰ* című játék hogyan jeleníti meg a kulturális emlékeket, és hogy ezek milyen szerepet töltenek be a játékmenetben és a játéknarratívában.

Míg a legtöbb játék esetében a hangsúly a játékos jelenbeli cselekedetein van, addig az *ABZŰ* ugyanolyan jelentőséget tulajdonít két idősíkjának, a múltnak és a jelennek. Bár az emlékek felfedése szigorúan véve nem az aktív játékmenet része, azaz nem interaktív folyamat, a játék kellően úgy irányítja a játékost, hogy lássa, megvizsgálja azokat a falfestményeket, amelyek apránként feltárják egy ősi civilizáció múltját. A rendkívül minimalista játékmenet és elbeszélés – amelyben nincs semmiféle akció vagy párbeszéd, szöveg, csak úszás és némi feladatmegoldás – a felfedezésre, a környezet és vele az emlékek megismerésére, tanulmányozására biztatja a játékost.

Az *ABZŰ* a játékost mindenféle magyarázat nélkül helyezi egy fiktív világba, és sok játékkal ellentétben eleinte nem ad keretet annak, hogy mit és miért kell tennie. A játékos által irányított karakterről szintén nem tudunk semmit, nincs meghatározott identitása. Az előadásban bemutatom, hogy a múlt megismerésén keresztül hogyan nyer értelmet a játékos „más-életrajza” (*alterbiography*, Gordon Calleja), vagyis az a történet, amit a játékos a jelenben ír a játékos karakter irányításával, illetve hogy hogyan lel identitásra a karakter a kulturális emlékek felfedésével.

Irodalomtudomány
2020. október 16. 13.00-15.30
Szekciófelelős:
Nagy Dóra, +36 30 469 2021

A szembenézés elkerülése – A társadalmi büntudat kérdése a *Hideg napok* c. regényben és filmben

VENYERCSÁN Dávid

Pécsi Tudományegyetem – Irodalomtudományi Doktori Iskola

Irodalomtudomány/Filmtudomány

d.venyercsan@gmail.com

Előadásomban Cseres Tibor regényét és az abból készült Kovács András filmet vizsgálom meg. Alaptézisem az, hogy míg a regény és a film az újvidéki események ábrázolásán túl, a társadalmi felelősség és büntudat *hiányát* helyezi központban, addig a Magyar Szocialista Munkáspárt a különböző sajtóorgánumokon keresztül igyekezett a két szöveget az úgynevezett antifasiszta narratívába behelyezni. Ennek során sok kritika vagy megkérdőjelezte a *Hideg napok* létjogosultságát (mondván magyarellenes), vagy pedig igyekeztek a mellett érvelni, hogy a filmadaptáció már megjelenésével is azt hirdeti, hogy a szocializmus képes volt felülemelkedni a múltbéli, főleg fasiszták által elkövetett bűnökön, Cseres regénye és az abból készült Kovács adaptáció pedig ennek a gyász munkának és szembenézési folyamatnak a lezárásai.

A különböző napi-, hetilapokban, folyóiratokban megjelent kritikák beemelése több szempontból is hasznos. Egyrészt a nagyarányú publicitásból lemérhetjük a szövegek népszerűségét, ismertségét; másrészt megismerhetjük a hatalom vézskorszakkal kapcsolatos emlékezetpolitikáját. Utóbbira azért van lehetőségünk, mert a konszolidációs folyamatok során az MSZMP a cenzori intézmények helyett a különböző sajtóorgánumokon keresztül igyekezte formálni a közbeszédet, illetve eljuttatni a hivatalos ideológiai „direktívákat”. Éppen ezért a korabeli sajtóanyagok közelebbi vizsgálatával lehetőség van a *Hideg napokat* övező, erősen az antifasiszta narratívába beerőltető ideológiai „játszma” megvizsgálására, mely alapvetően megy szembe a regény és a film eredeti intenciójával.

Az előadás végén a regény és a film különböző narrációs fogásain kívül a film erőszakábrázolásának bemutatásával igyekszem a fenti álláspontomat bizonyítani. Véleményem szerint Kovács filmjének szándékosan redukált és átszimbolizált erőszakábrázolása egy olyan esztétikai és etikai kódot használ, mely a különböző traumatikus események ábrázolásmódzatai közül még ma is érvényes és releváns. Szándékaim szerint a fenti elemzés után láthatóvá válik a két szöveg társadalmi büntudatot vizsgáló attitűdje, amely nem feltétlenül rezonál a korabeli ideológiai és politikai szándékkal.

Irodalomtudomány
2020. október 16. 13.00-15.30
Szekciófelelős:
Nagy Dóra, +36 30 469 2021

Az Oravecz-próza világirodalmi kontextusai

SZÁNTAI Márk
SZTE BTK Irodalomtudományi Doktori Iskola
Modern és kortárs magyar próza
szantaimark@gmail.com

Az előadás azt a kérdést veti fel, hogy miként lehet túllátni azokon a kritikai meglátásokon, amelyek már-már kötelező érvénnyel bukkannak fel, ha egy mű a falut és a paraszti életet választja vizsgálódása tárgyául. Amellett, hogy sok esetben nem vitatható a bevett, döntően magyar irodalmi referenciák létjogosultsága, Oravecz Imre háromkötetes munkája, *A rög gyermekei* példáján keresztül azt szeretném megmutatni, hogy mi történik akkor, ha egy hasonló tárgyú mű nem elsősorban a magyar nyelvű szépirodalmi hagyományból táplálkozik. Feltűnő lehet, hogy a trilógia egyes darabjainak recepciójában csak elvétve találunk világirodalmi utalásokat. Több helyen megjelenik ugyan Reymont *Parasztok* című munkája, azonban mélyebb párhuzamok feltárására ezek az írások – a kritika műfaji adottságaiból kifolyólag – rendszerint nem vállalkoznak. Károlyi Csaba kritikájában tűnik fel az Oravecz Imre számára is deklaráltan fontos világirodalmi előkép, John Steinbeck írásművészete, különös tekintettel az *Érik a gyümölcs* és az *Édentől keletre* című regények poétikájára. Amellett, hogy ezeket a releváns felvetéseket érdemes lenne egy hosszabb elemző munka részeként továbbgondolni, számos más szöveg is felveti a párbeszéd lehetőségét. Émile Zola *A föld* című regénye legalább olyan létjogosultsággal említhető, mint Reymont többször hivatkozott munkája, annál is inkább, mert kérdésfelvetései révén lehetőséget kínál a hagyományos paraszti élet pusztulását előrevetítő, ember és technika kölcsönhatását inszenírozó Oravecz-próza egyes darabjaival történő összeolvasásra. Franz Kafka *Der Verschollene* című, magyarul *Amerika*, majd később *Az elkallódott fiú* címen megjelent regénye látszólag távolról közelít témánkhoz, azonban az Amerikába érkezés folyamatának ábrázolása, valamint az amerikai kontinens különböző tereiben való bolyongás szöveggé írása nagyon hasonló felvetéseket implikál, mint a vizsgált trilógia második kötetének nyitánya. Az előadás során e művek diskurzusba vonása mellett tágabb kitekintéssel is élek, annak érdekében, hogy megvilágíthassam a trilógia gazdag világirodalmi kontextusát.

„Az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-20-3 - kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai

támogatásával készült.”

Irodalomtudomány
2020. október 16. 13.00-15.30
Szekciófelelős:
Nagy Dóra, +36 30 469 2021

Kocsma-kontextus — Irónia Egressy Zoltán, Háy János és Székely Csaba műveiben

NAGY Dóra

Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Irodalomtudományi Doktori Iskola

Tudományterület: 20. századi és kortárs magyar drámairodalom

email-cím: nagydora92@gmail.com

Egressy Zoltán *Portugál* című darabja a Katona József színház történetének legtöbbet játszott előadása, 20 éven keresztül volt repertoáron. Háy János és Székely Csaba színházi belépőjükkal pedig egyaránt elnyerték a Színkritikusok díját a legjobb új magyar drámáért. Sikerük egyik szegmense kétség kívül az, hogy megszólalásaik roppant szórakoztatóak. De miért nevetünk amikor sírni kellene?

Jelen előadásom középpontjában a fenti szerzők első drámaköteteiben (Egressy Zoltán: *Drámák*, Háy János: *A Gézagyerek*, Székely Csaba: *Bányavidék*) kreált nyelv és annak funkciója áll. A félremondások, a suta és egyben mégis zseniális hasonlatok, a referenciális és kreatív nyelvhasználat közötti vonal teljes elmosódása. Az, hogy miközben a dráma feltárja a mindenki számára ismerős drámai élethelyzeteket, mégis pikírt és szarkasztikus marad. Az irónia pedig nem csupán a drámák belső világának mozgatója, hanem a befogadói viszonyulás meghatározója is, hiszen Baudelaire szavaival élve: „a komikum indítéka sohasem a tárgyban van, amelyet kinevetünk, hanem mindig a nevetőben.”

Ráadásul miközben a nyelvben jelenlevő irónia elmosza a határokat a komoly és vicces megszólalások között a bizonytalanság kiterjed a kommunikáció lehetőségére is. Ezáltal pedig tragikus tükröt tart elénk is: hiába állunk csupán hat lépés távolságra a világon bárkitől, igazán beszélgetni mégsem tudunk egymással.

Hiába, a művekben szereplő karakterek (és a befogadó) számára mégiscsak – híd helyett – korlát marad a nyelv, hogy kifejezzék magukat és kapcsolatba lépjenek egymással. De talán éppen ezért nevetünk a kétségbeesés helyett, hiszen ahogy Egressy egy szereplője mondja: „Szerintem a humor a humanizmus költészete. Esély a túlélésre. Figyeljen csak: tud-e mondani bármi mást, ami feltalálja a nagyban a kicsit, a kicsiben pedig a végtelent? A humor maga a felülemelkedés...”